



تأثیر گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی

منصوره نیک نهاد^۱، رضا معزی نسب^۲

گروه زمین‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، m.niknahad1378@gmail.com

گروه زمین‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، reza.m1371@yahoo.com

چکیده

امروزه گردشگری روستایی نقش مهمی در توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاها دارد و می‌تواند در استقلال اقتصادی، توانمند کردن زنان روستا و خلق فرصت‌های شغلی جدید تأثیر بسزایی داشته باشد. هدف از انجام این پژوهش، شناسایی قابلیت‌ها، موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی و تأثیر گردشگری در توانمندسازی و افزایش درآمد آنان است. با وجود موانع کارآفرینی مانند: عدم مشارکت گروهی، ناکافی بودن سرمایه، کمبود نمایشگاه و فروشگاه در روستاها، زمینه‌های بالقوه و چشمگیری مانند: جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و قابلیت‌های انسانی از قبیل: تولید صنایع دستی، فرآورده‌های خانگی و ارگانیک، برای توسعه کارآفرینی زنان روستایی وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری، توسعه، کارآفرینی، زنان، روستا.

۱- دانشجوی دکتری زمین‌شناسی.

۲- کارشناسی ارشد زمین‌شناسی.



۱- مقدمه

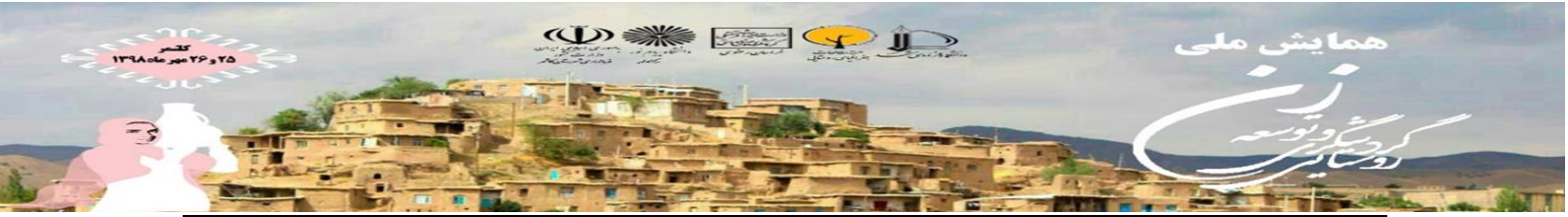
توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جوامع در سال‌های اخیر، به دنبال ارائه شیوه‌های مناسب زندگی از طریق حفظ و تقویت قابلیت‌های طبیعی و انسانی و همچنین کاهش محدودیت‌ها در سطح روستاهاست (حجازی زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲). توسعه کارآفرینی زمانی موفق و پایدار است که همه اقشار، به ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است، بلکه منجر به توانمندسازی آن‌ها نیز می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی، کمک به بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی جمعیت و مانند آن، از جمله مزایای این صنعت بوده است (صدر موسوی و دخیلی کهنمویی، ۱۳۸۳: ۹۲).

در روستاها تعداد زیادی از عوامل انسانی مولد، منابع طبیعی و اقتصادی وجود دارند که می‌توانند در پیشرفت جامعه نقش مهمی ایفا کنند. رسیدن به توسعه‌ای برابر و پایدار در جامعه، بدون در نظر داشتن زنان روستایی، امری دست‌نیافتنی است. امروزه گردشگری روستایی یکی از فعالیت‌هایی است که به دلیل تنوع در مشاغل، می‌تواند زمینه اشتغال و توسعه کارآفرینی زنان روستایی را فراهم کند. آن‌ها به راحتی می‌توانند در کنار فعالیت‌های روزمره خانگی خود به فعالیت در زمینه گردشگری بپردازند. در این شاخه از صنعت گردشگری پتانسیل‌های فراوانی برای توانمندسازی زنان در جوامع روستایی و احیای شخصیت و هویت آن‌ها وجود دارد (ایمنی قشلاق و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۷).

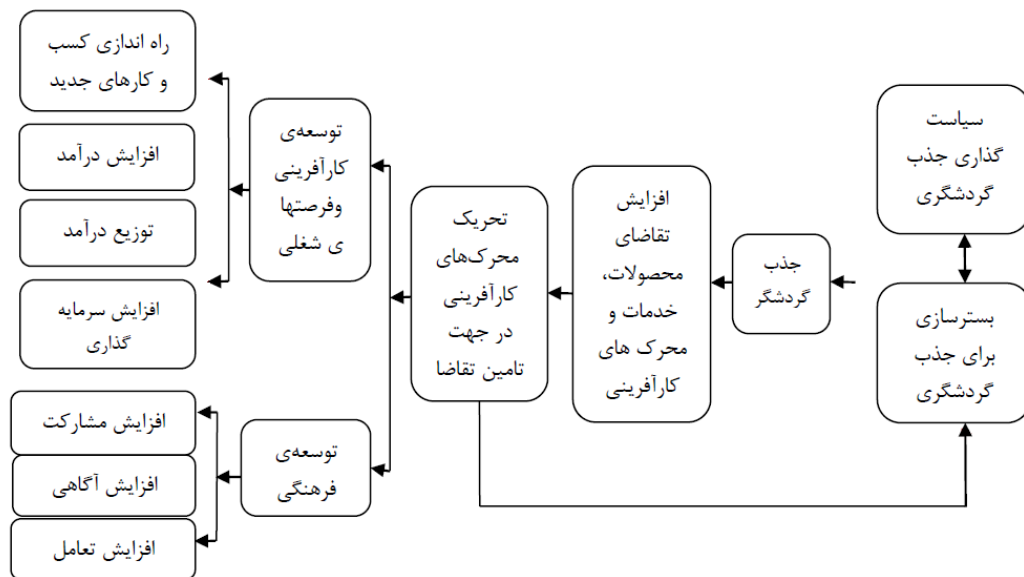
سازمان جهانی گردشگری (WTO) درهای گشوده گردشگری به روی زنان را به عنوان موضوع سال روز گردشگری ۲۰۰۷ برگزید (UNWTO, ۲۰۰۷). اهداف هزار ساله توسعه، بر مبارزه با فقر و گرسنگی در جهان تأکید داشته‌اند. اکثر کشورهای در حال توسعه، به خصوص مناطق حاشیه‌ای، گردشگری را محرکی برای توسعه اقتصاد می‌دانند. این مناطق حاشیه‌ای به دلیل نبود گزینه‌ای دیگر برای تأمین مخارج زندگی، تحت تسلط زنان قرار گرفته‌اند، بنابراین گردشگری نیز درهایش را به روی زنان گشوده است. امروزه زنان به عنوان نیمی از جامعه که در فرهنگ‌سازی نقش عمده‌ای دارند، مورد توجه ویژه قرار گرفته‌اند و لازم است جهت نیل به توسعه پایدار به بروز و ظهور قابلیت‌های آنان توجه خاصی مبذول شود (World Bank, ۲۰۰۴).

توانمندسازی فرآیندی است که طی آن زنان از خواسته‌های درونی خود آگاه می‌شوند، جرأت دست‌یابی به هدف را در خود تقویت می‌کنند و از توانایی لازم برای عملی ساختن خواسته‌های خود برخوردار می‌شوند. نظریه‌های توانمندسازی خواستار قدرت دادن به زنان نه به معنای برتری یک فرد بر فرد دیگر، بلکه به معنای افزایش توان آن‌ها برای اتکا به خود و گسترش حق انتخاب در زندگی هستند (کتابی و همکاران، ۱۳۸۲: ۳).

۲- تأثیر گردشگری بر توسعه کارآفرینی



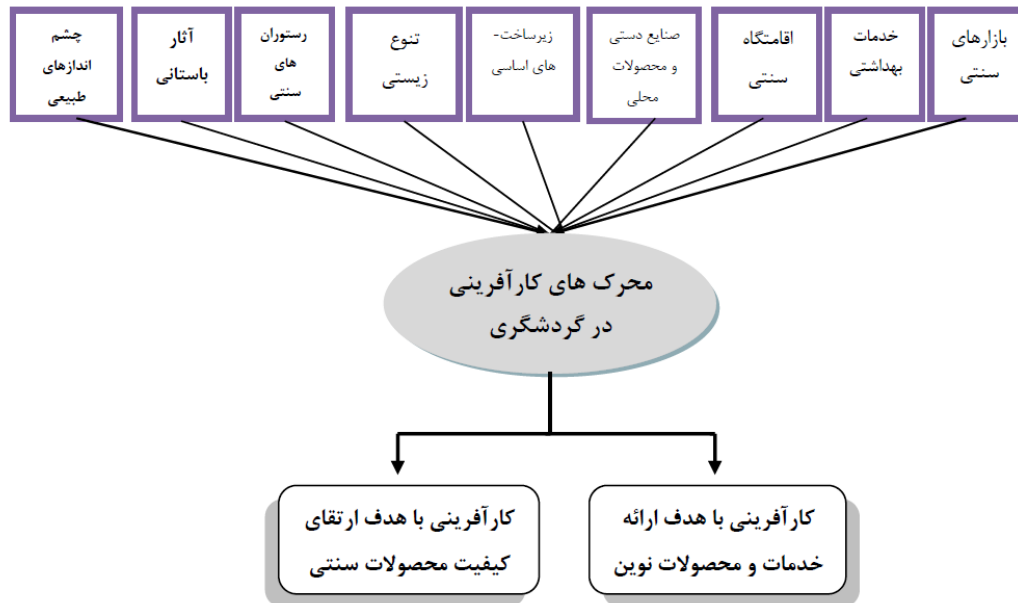
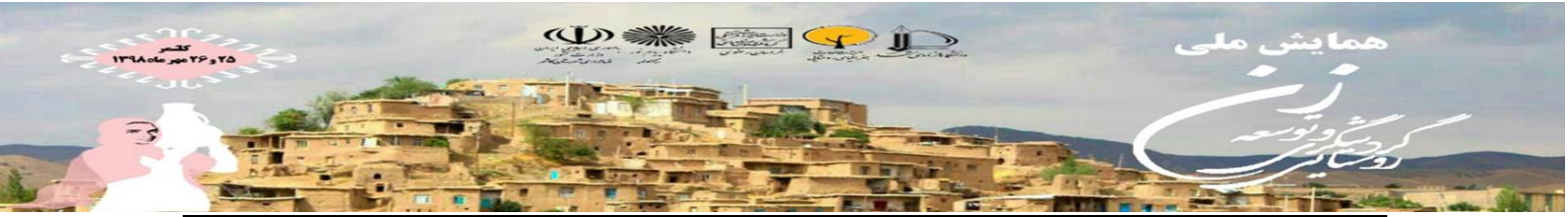
همان‌طور که در شکل ۱ نشان داده شده است، نهادهای ورودی که شامل سیاست‌گذاری‌های کلان و بسترسازی مناسب برای گردشگری است. در صورت اتخاذ بهینه و مناسب، منجر به جذب گردشگر شده و تقاضا برای محصولات و خدمات متنوع را افزایش می‌دهد، همچنین نیاز گردشگران به محصولات و خدمات نهایی، خود محرکی برای تولید محصولات ثانویه و تکمیلی است. این افزایش خدمات و محصولات در قالب محرک‌های کارآفرینی، زنان با قابلیت را ترغیب نموده تا در راستای پاسخ به نیاز مخاطبان و گردشگران برآیند. این فرآیند در صورت راهبری مناسب، منجر به توسعه اقتصادی، کارآفرینی و فرهنگی خواهد شد.



شکل ۱. مدل مفهومی تأثیر گردشگری بر توسعه اقتصادی، کارآفرینی و فرهنگی (یاسوری و وطنخواه کلورزی، ۱۳۹۴: ۴۶)

۳- محرک‌های کارآفرینی متأثر از قابلیت‌های گردشگری

در شکل ۲، قابلیت‌های موجود در روستاها که می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی زنان ساکن روستاها ایفا کند، توضیح داده شده است.



شکل ۱. قابلیت‌ها، محصولات و خدمات قابل ارائه در گردشگری روستایی (یاسوری و وطنخواه کلورزی، ۱۳۹۴: ۴۶)

۳- قابلیت‌های توسعه کارآفرینی زنان روستایی

۳-۱- قابلیت‌های طبیعی

قابلیت‌های طبیعی که شامل جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی موجود در روستاهاست.

۳-۲- قابلیت‌های انسانی

قابلیت‌های انسانی که تمرکز آن بر قابلیت‌های زنان روستایی است، شامل: تولید ترشی‌ها و مرباهای خانگی، گیاهان دارویی، پرورش طیور محلی، باغداری و تولید انواع سبزی‌های محلی، قلاب‌باقی (جوراب، گیوه، عروسک، شال و ...)، قالی‌بافی، حصیر و گلیم‌بافی، خیاطی، دامداری و تولید محصولات لبنی، نان محلی، پرورش قارچ، اقامتگاه‌های گردشگری و ... است.

۴- موانع توسعه کارآفرینی زنان در روستاها

عمده‌ترین موانع کارآفرینی و توانمندی زنان روستایی به شرح زیر است:

- عدم مشارکت گروهی؛
- کمبود نمایشگاه و فروشگاه در مکان‌های توریستی جهت عرضه محصولات تولید شده؛
- کمبود سرمایه اولیه؛



- کمبود امکانات؛
- عدم آگاهی زنان روستایی از نیاز گردشگران؛
- ورود کالاهای خارجی با قیمت ارزانتر؛
- عدم آگاهی بازار کار از توانایی‌های زنان با قابلیت منحصر به فرد در روستاها؛
- عدم دسترسی به جاده مناسب در مسیر اصلی؛
- سرمایه‌گذاری نامناسب دولت و بخش خصوصی در زمینه گردشگری؛
- در نهایت محدودیتی که از طرف سرپرست خانوارها برای فعالیت زنان در فروش محصولات تولیدی وجود دارد.

۵- راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان در روستاها

- راهکارهای توسعه کارآفرینی و توانمندسازی زنان روستایی به شرح زیر است:
- ایجاد تشکل‌های زنان روستایی در روستاها جهت هماهنگی بیشتر در پیشبرد اهداف و برنامه‌ها؛
- ایجاد نمایشگاه و فروشگاه در مکان‌های دارای قابلیت جذب توریست در روستاها، برای فروش محصولات محلی و صنایع دستی تولیدشده توسط زنان به گردشگران به صورت مستقیم و بدون واسطه؛
- در اختیار گذاشتن دستگاه خشک‌کن و بسته‌بندی محصولات کشاورزی اعم از: سبزیجات، چای سبز، میوه‌ها، گیاهان دارویی و ... (صنایع تبدیلی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی) توسط دولت؛
- در اختیار گذاشتن تسهیلات بانکی با بهره کم و بازپرداخت طولانی‌تر؛
- افزایش آگاهی زنان روستایی از نیاز گردشگران؛
- آموزش طرح‌ها و مدل‌های جدید صنایع دستی و قابل رقابت در بازارهای خارجی؛
- ایجاد بانک اطلاعاتی زنان دارای قابلیت در زمینه کارآفرینی با ذکر توانایی‌های آنان؛
- تعویض و بالا بردن امنیت جاده‌های اصلی که منجر به افزایش رضایت‌مندی توریست می‌شود.

۶- نتیجه‌گیری

عموماً زنان روستایی، اطلاعات خوبی از توانایی‌های محیطی محل سکونت خود دارند که به کمک آن‌ها می‌توان این قابلیت‌ها و موانع را شناسایی و سپس برای رفع موانع، راهکارهایی را ارائه نمود. متأسفانه تا کنون با وجود زمینه‌ها، قابلیت‌ها و علاقه‌مندی زنان روستایی برای مشارکت در توسعه گردشگری و کارآفرینی از یک طرف و نیاز به اشتغال، کسب درآمد، استقلال مالی و توانمند شدن از طرف دیگر گردشگری روستایی هنوز نتوانسته است نقش قابل توجهی در افزایش اشتغال، افزایش درآمد، بهبود وضعیت اجتماعی و کاهش فقر در روستاها ایفا نماید، درحالی‌که با توجه به پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل موجود با رونق گردشگری در روستاها، می‌توان به این امر مهم دست یافت.

۷- مراجع



- ایمنی قشلاق، سیاوش؛ خانی، فضیله؛ هاشمی، سعید، (۱۳۹۱)؛ «نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه تطبیقی: روستای کندوان و اسکنان شهرستان اسکو)»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۱۸: صص ۲۳۸-۲۱۷.
- حجازی‌زاده، زهرا؛ رجائی ریزی، محمدعلی؛ امینی، حسن، (۱۳۹۲)، «شناخت نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری روستایی (اکوموزه روستایی ابیانه-اصفهان)»، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، دانشگاه مازندران، شماره ۵: صص ۷۶-۵۰.
- صدر موسوی، میرستار؛ دخیلی کهنمویی، جواد، (۱۳۸۳)، «درآمدی بر برنامه‌ریزی تفریحگاه‌های توریستی»، نشریه علوم انسانی، دانشگاه تبریز، شماره ۱۷: ص ۹۲.
- کتابی، محمود؛ یزدخواهی، بهجت؛ فرخی راستایی، زهرا، (۱۳۸۲)، «توانمندسازی زنان برای مشارکت در توسعه»، فصلنامه زن در توسعه و سیاست، دانشگاه تهران، شماره ۱۷: صص ۱۵-۱.
- یاسوری، مجید؛ وطن‌خواه کلورزی، ژیللا، (۱۳۹۴)، «نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی (دهستان گوراب پس شهرستان فومن)»، فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، دانشگاه حکیم سبزواری، شماره ۲۰: ۵۹-۴۶.

- World Bank. (۲۰۰۴). Millennium development goals: eradicate extreme poverty and hunger.
- UNWTO. (۲۰۰۷). World Tourism Day, ۲۷ September ۲۰۰۷, Available at: <http://worldtourism.org>.